

2020-05-15

Finansdepartementet

fi.remissvar@regeringskansliet.se

fi.sba.bb@regeringskansliet.se

REMISSVAR

gällande

”Modernare byggregler – förutsägbart, flexibelt och förenklat, SOU2019:68

Slutbetänkande av Kommittén för modernare byggregler, Stockholm 2019”,
Diarienummer: Fi2019/04318/BB

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet är en intressepolitisk organisation. Medlemmar är medborgare med funktionsnedsättning. Andra som vill ställa sig bakom vår jämlikhetskamp är välkomna att som solidaritetsmedlemmar ansluta sig till förbundet.

Vi verkar utifrån den konkreta, upplevda, inpå huden egna kända verkligheten i solidaritet med andra som liksom vi delar erfarenhet av ojämlikhet, diskriminering och förtryck.

Vi arbetar för ett samhälle där alla ska kunna leva och röra sig fritt utan begränsningar, ha makt över den egna tillvaron och rätt till goda levnadsvillkor. Det vill säga: Tillgänglighet - Delaktighet - Jämlikhet - Makt över våra liv.

Remissvaret har utformats i samråd med medlemmar som är sakkunniga i tillgänglighet.

Sammanfattning:

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet kräver att utredningens förslag ska avstyrkas i sin helhet.

FÖR är mycket kritisk till utredningens förslag, vilka – om de genomförs – radikalt skulle komma att försämra tillgängligheten och användbarheten i bostadsbeståndet för personer med funktionsnedsättningar både vid nybyggnation och vid ombyggnation. Möjligheterna att få tillgång till en användbar bostad skulle begränsas ytterligare, jämfört med förhållandena idag.

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet har sedan tidigare framfört kritik mot utredningsuppdraget i direktiven och under utredningens gång på flera sätt och dess succesivt presenterade utkast till förslag bl a vid flera rundabordssamtal, i den stora hearingen samt i skrivelser under utredningstiden.

Utredningen har inte analyserat vilka försämringar deras förslag innebär för personer med rörelsenedsättningar.

I kommittédirektivet, sid 11 och i slutbetänkandet, sid 589 framhålls att "Kommittén ska därför överväga om systematiken i något avseende bör förändras så att normgivningen tydligare avspeglar i vilken mån en viss regel ger uttryck för ett politiskt ställningstagande, som det är lämpligare att riksdagen eller regeringen meddelar föreskrifter om."

De funktionshinderpolitiska målen är av sådan vikt för att uppnå samhällets tillgänglighet och användbarhet till bostadsbeståndet för personer med rörelsenedsättningar att normgivningen när det gäller dessa mål rimligen ska vara föremål för politiskt ställningstagande, som det är lämpligare att riksdagen eller regeringen meddelar föreskrifter om.

I propositionen "Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken, prop. 2016/17:188", som antagits av en enig riksdag är det nationella målet för funktionshinderspolitiken att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning.

En grundläggande förutsättning för att uppnå dessa mål, ja till och med för att i reell mening överhuvudtaget närma sig dem, är att tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar i det konkreta politiska reformarbetet tas på stort allvar och i praktiken omfattar alla samhällssektioner och särskilt bostadssektorn, då rätten till en välfungerande bostad är och ses av alla som en medborgerlig rättighet.

Den situationen har vi inte idag.

Istället ser vi, både reellt och tecken på en fortsatt utveckling där det sedan slutet av 70 – talet på många sätt pågått försämringar utifrån den ursprungliga lagstiftningen gällande tillgängliga och användbara bostäder. De förslag som utredningen nu lägger påskyndar och förstärker tyvärr den utvecklingen.

Det som därför nu behöver göras är ett omtag genom att en utredning tillsätts som visar på dagens läge samt beskriver och analyserar vilka förändringar och försämringar från slutet av 1970-talet som skett när det gäller möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar att kunna skaffa en bostad på lika villkor med andra medborgare. Utredningen ska även lägga konkreta förslag som säkrar tillgången till tillgängliga och användbara bostäder för personer med funktionsnedsättning.

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet kräver därför att de förslag som, för personer med rörelsenedsättningar, skulle innebära genomgripande försämringar av tillgång till det nyproducerade bostadsbeståndet, måste behandlas på högsta politiska nivå.

Som vi visar senare i detta remissvar blir resultatet av utredningens förslag för personer med rörelsenedsättningar möjligheter att få tillgång till fungerande och användbara bostäder följande:

- Bostäder med en yta mellan 16-35 kvm kommer inte att vara möjliga att bo och leva i
- 2-plans-bostäder kommer inte att vara möjliga att bo och leva i pga entréplanets utformning. Detta innebär att stora delar av alla bostäder med 3 rok och större kommer att vara omöjliga att bo i
- Bostäder för ungdomar/studenter/ Bostäder avsedda för en person med gemensamma utrymmen är inte möjliga att bo och leva i
- I samtliga bostäder kommer par, där den ena parten har rörelsenedsättning, inte att kunna dela sovrum eftersom dagens rekommendation om tillgänglig parsäng utgår.
- I många av bostäderna med en yta på mer än 55 kvm kommer det inte att vara möjligt att laga sin mat om man har rörelsenedsättning och använder rollator eller rullstol. Oftast finns inte heller möjlighet till den nödvändiga bostadsanpassningen.

Detta gäller alltså alla äldre med rörelsenedsättningar som använder rollator eller rullstol och som behöver skaffa en ny bostad samt alla yngre med rörelsenedsättningar. Konflikten mellan uppsatta mål och den konkreta verkligheten inom både äldrepolitiken och funktionshinderpolitiken är här påtaglig och oacceptabel.

Vems intressen företräder utredningen?

Direktiven till utredningen har haft som huvudsyfte att avskaffa så många regler som möjligt, då den nuvarande regleringen uppfattas som alltför omfattande och kostnadsdrivande. Dock har kritiken vanligtvis varit allmänt hållen och därmed givit begränsad vägledning, vad gäller huruvida det på något avgörande sett föreligger ett sådant samband.

Utredningen har inte heller visat att dagens reglering som gäller tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga är onödigt kostnadsdrivande, men föreslår ändå avregleringar som påtagligt kommer försämra tillgängligheten och användbarheten i bostadsbeståndet för personer med funktionsnedsättningar både vid nybyggnation och vid ombyggnation.

Noterbart är att *”Regeringen har uttalat att det, bortsett från rena tillgänglighetsaspekter, inte ligger i statens intresse att detaljreglera utformningen av utrymmen i bostäder, eftersom boendes behov kan vara olika.”* Se sid. 434

Det har således redan från början varit bestämt vad utredningen ska komma fram till. Detta förhållande förstärks av att Boverket samtidigt fått uppdraget att

göra en regelöversyn som Boverket formulerar sålunda: "Ett syfte med regelöversynen är att regelmodellen ska ge byggsektorn större möjlighet att utveckla nya innovativa lösningar, jämfört med nuvarande BBR och EKS."

Trots det uppenbara i dessa församlingar hävdar man att kraven på tillgängligheten och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar ändå ska kunna upprätthållas genom att minskade regler ska leda till flexibilitet, innovativa lösningar, förutsägbarhet och mera rättssäkra bedömningar när byggherrarna själva får avgöra när funktionskraven är uppfyllda.

Utredningen visar dock att byggsektorn inte har förutsättningar att klara den uppgiften. Vi återkommer till detta längre fram.

På sid 510 i utredningen står: "Förutsägbarheten skapar bättre förutsättningar för innovation och långsiktig planering för både byggherrar och kommuner. Om föreskrifterna också uttrycks som funktionskrav, men utan den begränsning som de normerande allmänna råden i dag innebär, får byggherrar frihet att föreslå egna lösningar som uppfyller föreskrifterna. Därigenom främjas kostnadseffektiva lösningar och innovationer."

Som några stora byggherrar uttrycker det för något år sedan i en pamflettskrift för slopande av detaljkrav: "En lösning är att införa ett flexibelt system där mål och funktion står i fokus. Det kan till exempel handla om att ha som mål att det ska finnas tillräckligt med utrymme för att en rullstolsburen ska kunna förflytta sig från rullstolen till toaletten. Detta mål kan då ersätta regler om ett visst antal centimeter vid sidan om eller framför toalettstolen."

Uppenbarligen har varken utredningen eller byggherrarna förstått att det är just dessa "visst antal centimeter" som är avgörande för om en person i rullstol kan göra den beskrivna förflyttningen. Utifrån lång vetenskaplig forskning har minimimått utarbetats inom bostadens olika utrymmen som gäller idag. Hur ska en enskild byggherre kunna avgöra om de minskade måtten är användbara? För det handlar ju inte om att öka måtten för att underlätta funktionerna.

*Att pressa ytorna till under minimumbehoven, vilket också innebär att det inte finns möjligheter till bostadsanpassningar i efterhand, att ta bort de allmänna råden, att avskaffa sakkunniga i tillgänglighet, att låta byggherrarna själva bestämma när funktionerna ska anses vara uppfyllda, att generellt avskaffa hänvisning till standarder, att inte ta tillvara all den kunskap som finns samlad genom många års vetenskaplig forskning och beprövad erfarenhet utan skola testa "innovativa" lösningar utan helhetssynen – **det leder bara till dåliga boendemiljöer för de som inte har råd att köpa sig de större bostäder de behöver.***

I motsats till vad utredningen hävdar ger dagens föreskrifter i form av funktionskrav i BBR stort utrymme för innovationer, flexibilitet och nya lösningar. Att man ändå inte inom byggbranschen har lyckats åstadkomma dessa flexibla lösningar under årtiondenas lopp beror på just detta förnekande av den nödvändiga kunskap som måste till för att sådana lösningar ska vara fungerande också för personer med funktionsnedsättningar.

På marknaden har det under många årtionden funnits många produkter som skulle ge stor flexibilitet och möjlighet till föränderlighet i bostäderna om man

bara haft intresse att använda dem mer generellt. Det gäller t ex inom kök- och hygienrumsutformning och hisskommunikation inom 2-plans-bostaden. Men då måste man ändra i sina produktionsbanor eller transportformer. Det är man inte villig att göra och kommer inte att ske förrän det blir oeftergivliga krav. Så var det på 1970-talet när man utökade kravet på dörrbredder från K8 till K9-dörrar. Protesterna var högljudda för att man inte skulle göra denna förändring – eftersom det innebar omställningar för producenterna av dörrar och i placeringen av reglarna i väggarna. Byggsektorn kommer bara att göra dessa förändringar om man kan tjäna pengar på dem - inte för att det ska bli större flexibilitet och bättre kvalitet i bostäderna för brukarna. Så har det varit och så är när det gäller hissar i lägre bostadshus. Man trixar så gott man kan i detaljplaner och bygglov med tvivelaktiga bedömningar av våningshöjder och våningsantal för att i görligaste mån undkomma att installera hissar.

Vad medför höga hyror för bostäderna?

Istället för att pressa alla mått under minimimått borde man titta på vad det egentligen är som kostar t ex övervinsterna till byggherrar/fastighetsägare och byggföretag.

Av någon märklig anledning fanns inte den aspekten på kostnadsutvecklingen medtagen i utredningsdirektiven.

I skriften *"DAGS FÖR EN BOSTADSMARKNAD FÖR ALLA! FÖRSLAG PÅ LÖSNINGAR PÅ BOSTADSKLYFTAN"* juni 2019 från BOKLOK (SKANSKA & IKEA) står på sid 6 följande: *"Vi föreslår att kommunernas prioriterade mål bör vara bostäder till lägre pris. Med tydliga mål om fler bostäder till lägre priser skulle kommunerna kunna bidra till att behoven på bostadsmarknaden i större utsträckning tillgodoses. Bostäder som byggs med moderna och industriella metoder ger generellt en effektivare process. Samtidigt är det inte självklart att bostäder som byggs med industriella metoder blir billigare för kunden om bostadsbyggaren istället för att sänka priserna väljer att ta ut en kraftig marginal. **Det är kombinationen av industriellt byggande och en affärsmodell som sätter ett tak för vad bostaden får kosta som är det avgörande.**"*(vår fetning av text)

Ett annat uttalande, gällande vad som ökar hyrorna i framför allt hyresrätter, är från kommunalrådet Robert Wenglén (M) i Lomma kommun i Skåne i en aktuell intervju i Sydsvenskan är följande: *"Min gissning är att andelen hyresrätter inte ökar. Det beror på efterfrågan. Räntebidragen och fastighetsägarnas avkastningskrav gör att det är dyrare att bo i hyresrätt."*

Flera exempel från "verkligheten" kan ges som visar på att förklaringar till kostnadsutvecklingen har andra och större orsaker än den reglering som finns inom bostadsbyggandet. För att uppnå funktionskraven för tillgänglighet och användbarhet krävs en detaljreglering som bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet, som den vi har idag. En avreglering här kommer inte att leda till kostnadsminskningar, utan bara till försämringar, som förutom att enskilda drabbas också strider mot Sveriges åtagande som följer av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Förutsägbarheten.

Utredningen använder begreppet förutsägbart på ett sätt som är både oklart och motsägelsefullt.

Förutsägbarhet vill vi alla ha. Men förutsägbarhet för vem - avser utredarna? På vilket sätt? Jo, för byggherrarna och byggföretagen eftersom dessa själva skulle få bestämma vad som ska byggas. Förutsägbarheten skulle därmed inte gälla för befolkningen över huvud taget. Definitivt inte för medborgarna med funktionsnedsättningar och inte heller för samhället, eftersom sämre användbarhet i den ordinarie bostadsbebyggelsen, som följd av utredningens förslag, leder till ett behov att bygga ett oberäkneligt antal fler specialbostäder där alla med funktionsnedsättningar – ensamstående eller familjer, klumpas ihop.

Att tro att byggherrar, arkitekter och andra inom projekteringssektorn har förmåga att klara av denna bedömning är både ett förringande och brist på respekt för den nödvändiga kunskap som krävs.

Sid 417, avsnitt Begränsa tolkningsutrymmet i vissa föreskrifter: *"Vi ser därför att det finns ett behov av att begränsa tolkningsutrymmet för att skapa ökad förutsägbarhet och effektivitet."*

Vidare på sid 417: *"Det kan innebära att vissa uppgifter i allmänna råd omarbetas till preciseringar i föreskrift. Preciseringar av föreskrifter kan ske genom att Boverket i ökad utsträckning anger nivåer på kraven, så att byggherren kan veta när kravet är uppfyllt. Det kan exempelvis handla om att ersätta ord som tillräckligt eller begränsas med en tydlig kravnivå eller att införa mått som kan uppnås på olika sätt. I detta arbete bör Boverket undvika de uppgifter i allmänna råd som har visat sig begränsa olika möjliga lösningar."*

Det kan ju låta bra. Men som verifieringsmetod för att dessa nya lösningar uppfyller kraven förslår utredningen följande på sid 418: *"I och med att fler föreskrifter i BBR uttrycks i en tydlig kravnivå, utan att ange en specifik lösning i allmänt råd, **kommer byggherrar behöva genomföra olika former av mätningar, beräkningar, provningar och så vidare för att visa att kravet är uppfyllt.**"* (vår fetning av text)

På sid 398 står: *"Preciseringarna av föreskrifternas krav i allmänna råd motverkar tanken med funktionskrav, som är att ge byggherren största möjliga frihet att själv finna metoder och lösningar för att uppfylla kraven i föreskrifterna. I dag kan 290 kommuner göra olika bedömningar i samma fråga. Ett system där byggherren inte på förhand kan utläsa vilka krav som ställs på åtgärderna är inte rättssäkert. Ett system som återkommande medför tolkningsdiskussioner mellan parterna är inte heller effektivt. När kraven i BBR upplevs som oförutsägbara, oflexibla och svårförståeliga påverkar det legitimiteten för plan- och bygglagstiftningen som helhet."*

Hur ska det bli förutsägbart? Hur ska det kunna förbilliga byggnationen? Hur ska det kunna påskynda projekteringsprocessen?

Menar verkligen utredarna att sådana "mätningar, beräkningar, provningar osv" ska ersätta mångåriga vetenskapliga studier?

På vad sätt menar utredarna att sådana "mätningar, beräkningar, provningar osv" skulle vara rättssäkra? För vem?

Menar verkligen utredarna att sådana "mätningar, beräkningar, provningar osv" skulle innebära färre tolkningsdiskussioner mellan parterna?

Vem ska genomföra dessa mätningar osv? Vilken kompetens om funktionsnedsättningar har dessa mätare m fl att ha? Hur lång tid får dessa mätningar och beräkningar ta? Kommer de som utför dem att vara oberoende av byggherren ekonomiskt?

Inga svar ges i utredningen på dessa frågor.

Det är därtill faktiskt upprörande att utredningen ger uttryck för denna nonchalanta uppfattning om vad seriös forskning innebär kring de behov som personer med funktionsnedsättningar har!

Det förefaller inte troligt att byggherrar kommer att finansiera och få genomfört av dem oberoende, opartiska, vetenskapliga studier för att testa nya lösningar i varje projekt de bygger. Sådana studier tar lång tid om de ska genomföras på ett vetenskapligt sätt. Och att de genomförs på sådant sätt är ju av vikt för samhället så att man är förvissad om att resultaten är opartiska och dessutom följer Riksdagens beslut om Universell Utformning i "Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken, Prop. 2016/17:188."

Självklart behövs det ständigt pågående forskning utifrån nya aspekter som dyker upp rörande olika användargrupperns behov. Men för att en sådan forskning ska uppfattas som vederhäftig måste den vara oberoende av finansiärerna – i lika stor utsträckning som utredningen talar om att t ex certifierade sakkunniga och kontrollansvariga ska vara det. Eller för den delen projektörer av olika slag. Men dessa senares behov av oberoende av byggherrarnas finansiering har utredarna oförklarligt nog inga synpunkter på. Dessa senare är ju helt beroende av byggherrarnas finansiering och därmed inte neutrala i förhållande till byggherrarnas krav. Kontrollansvariga och sakkunniga är inte beroende av byggherrarna i lika hög utsträckning.

Utredningen har ett förslag på förutsägbarheten – för byggherrarna. Man föreslår (sid 37) en "Lag om förhandsavgörande om krav på byggnadsverk Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller förhandsavgörande om krav på byggnadsverk vid nybyggnad. Förhandsavgörande avser krav i 8 kap. 1 § 1 och 3 samt 4 § plan- och bygglagen (2010:900) och tillhörande föreskrifter som har meddelats med stöd av plan- och bygglagen. Förhandsavgörande lämnas av Byggkravsnämnden efter ansökan av en enskild.

2 § Byggkravsnämnden består av högst fjorton ledamöter och högst tio ersättare. Ledamöter och ersättare förordnas av regeringen för högst fyra år i taget. Regeringen utser bland ledamöterna en ordförande och en vice ordförande."

Ett beslut om förhandsavgörande får överklagas endast av sökanden i ärendet, 12 §, och detta beslut blir bindande för byggnadsnämnden i förhållande till den enskilde som förhandsavgörandet angår, 9§, om denne yrkar det, vid byggnadsnämndens prövning av bygglov enligt 9 kap. och startbesked enligt 10 kap. plan- och bygglagen (2010:900).

Denna Byggkravsnämnd ska bestå av högst 14 ledamöter och högst 10 ersättare. Dessa förordnas av regeringen för högst 4 år i taget. Högst 6 ledamöter plus ordförande får delta i nämndens beslut. Men de kan vara färre vid beslutsfattande. Nämnden är dock beslutför med färre ledamöter, om tre av dem, bland dem ordföranden, är ense om utgången i ärendet. Har ledamöterna skiljaktiga åsikter - då röstar man. Var och en ska då ange skälen för sin mening.

Förslaget att inrätta en Byggkravsnämnd kräver svar på en rad frågor:
Är det de *"mätningar, beräkningar, provningar osv"* som byggherrarna förväntas göra som ska vara underlaget när denna Byggkravsnämnd ska ge förhandsbesked som bara den sökande kan överklaga och som blir bindande för byggnadsnämnderna vid bygglovsbeslut?

Hur rättssäkert blir detta? Olika ledamöter med skiftande kompetenser kommer att fatta beslut om helt olika utformningar.

Hur förutsägbart blir det? Om byggherren får sitt förslag godkänt kan det vara förutsägbart för byggherren eftersom hen kan använda samma utformning i många andra byggprojekt – under förutsättning att tomternas läge och utformning inte medför att man måste justera i utformningarna.

Certifierade sakkunniga:

FÖR avråder på det bestämdaste att sakkunniga i tillgänglighet avskaffas.

På sid 328 i slutbetänkandet skriver utredarna: *"I en undersökning som Boverket lät göra med medlemmarna i Föreningen Sveriges byggnadsinspektörer (FSB) framkom att det är inom områdena bärförmåga, brandskydd och tillgänglighet som medlemmarna uppger att de skulle ha störst behov av certifierade sakkunniga."*

Vidare står på sid 338 i slutbetänkandet: *"När det gäller frågan huruvida certifierade sakkunniga har inneburit en förenkling och ett förtydligande i kommunens tillsynsarbete kan vi konstatera att 96 procent av de kommuner som svarat i vår enkät uppgav att utlååtanden från certifierad sakkunnig ofta eller i stort sett alltid uppfyller kommunens behov för att kunna bedöma om en föreskrift kan förväntas bli uppfylld."*

Trots bl a ovanstående drar utredningen slutsatsen som står på sid 339: *"Även om certifierade sakkunniga i enskilda fall kan bidra med sakkunskap, kan vi inte se att systemet med certifierade sakkunniga genomgående kan sägas ha inneburit förbättrad byggkvalitet och säkerhet."*

Hur kan utredningen dra denna slutsats utan att närmare ha gått igenom ett antal projekt vilka ändringar som blivit genomförda tack vare att en sakkunnig i tillgänglighet varit inkopplad? En sådan genomgång redovisas i vart fall inte.

Och i Byggfelsutredningen, som presenterades på Boverket konferens i Stockholm i november 2019, hade man inte undersökt byggfel som beror på brister i efterlevnaden av tillgänglighetskraven i bygglagstiftningen.

Lunds kommun var en av de första kommuner i Sverige som anställde en utbildad tillgänglighetsrådgivare eftersom stadsarkitekten ansåg att behovet fanns. Politikerna ville veta nyttan av en sådan anställning. Därför gjordes en Revision genom Kommunrevisionen redan 1999. Man tog del av handlingar

gällande offentlig miljö - om- och tillbyggnad av stadsbiblioteket - och i Revisionsrapporten daterad 1999-12-14 kan man läsa: "I en första granskning framkommer ca 35 dokumenterade anmärkningar på t ex parkeringsplats, entré, hissar, hissdörrar, placering av telefon, typ av telefon, utformning av toaletter, färgsättning/kontrastmarkeringar, utformning av reception, trösklar till branddörrar, placering av hyllor, dörrbredder, passagemått och tillgänglighet till föreläsningssal och omklädningsrum. För flera av anmärkningarna hänvisas till paragrafer och anvisningar i Boverkets Byggregler (BBR). I en uppföljande ritningsgranskning avseende stadsbiblioteket, ca tre månader senare, avger tillgänglighetsrådgivaren fyra kommentarer som berör passagemått, placering av dörr och utformning av toalett."

Slutsatsen i denna revisionsrapport blir: "Kommunrevisionen anser att åtgärder måste vidtagas för att säkerställa rutinerna på det sätt som avses. Vi anser därför att kommunen ska knyta sakkunnig /tillgänglighetsrådgivare direkt till varje byggprojekt som kommunen ansvarar för och detta arbete bör dokumenteras. Härigenom kan kommunen säkerställa att handikappaspekterna kommer med från början i byggprojektet."

Lund kommun har fortfarande en tillsvidareanställd tillgänglighetsrådgivare - idag certifierad sakkunnig - som vid behov bl a är bygglovs- och planavdelningarna behjälplig vid granskning även av andra byggprojekt än offentlig miljö och vid upprättande av detaljplaner.

Allmänna och enskilda intressen

Det är angeläget att påminna om att inom samhällets mål för bostadsbyggandet finns följande, beslutat av Sveriges Riksdag. I "Regeringens proposition 1985/86: I med förslag till ny plan- och bygglag" står på sid 493: "Vidare skall bostäder utformas på sådant sätt att de kan bli en fullvärdig bostad för den som är t. ex. rullstolsbunden eller har nedsatt orienteringsförmåga." Detta har så vitt vi vet inte ändrats i de efterföljande propositionerna gällande Plan- och bygglagen. Och då gäller det fortfarande.

Redan före denna proposition - år 1978 - hade samhället genom dåvarande bygglagstiftningen målet att en person i rullstol även i en två-plans-bostad skulle kunna ha en fullvärdig bostad på entréplanet bl a genom att det för en person i rullstol skulle finnas sovplats i ett utrymme minst 7 kvm stort, avskiljbart med väggar och innehålla fönster och att alla övriga primära funktioner skulle finnas i användbart utförande på detta plan.

På sid 4 i "Kommittédirektiv 1992:104 Översyn av plan- och bygglagen, m.m. står: "Hälsa och säkerhet är väsentliga allmänna intressen. Därutöver måste bl.a. miljöhänsyn, liksom hänsyn till natur- och kulturmiljön och hushållning med naturresurserna m.m. anses vara viktiga allmänna intressen. **Tillgängligheten i den byggda miljön för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga måste också anses vara ett viktigt allmänt intresse.**" (vår fetning av text)

Tillgängligheten i den byggda miljön för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga betraktades fortfarande som "ett viktigt allmänt intresse" vilket det alltså varit sedan 1978 när man i lagstiftningen införde att bostäder skulle grundanpassas så att de kan användas av personer med olika funktionsnedsättningar.

På sid 13 i det aktuella kommittédirektivet står: *"utvärdera reformen att vissa utformningskrav, som tidigare omfattades av byggherrens egenkontroll, numera prövas av byggnadsnämnden redan i bygglovskedet,"*

Denna förändring – en väsentlig förbättring ur funktionshinderaspekten – gjordes i 2011 års variant av Plan- och bygglagen: (från sid 314): *"kravet på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga och kravet på lämplighet för avsett ändamål delades upp i dels utformningskrav, dels tekniska egenskapskrav där delar av kraven som avser utformning ska prövas i bygglovsprövningen."*

Detta gäller just granskningen av *tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar i bygglovet*. Detta tillkom på initiativ av en stor grupp stadsarkitekter som tillskrevit regeringen/Boverket och påpekat att de inte kunde klara av att få dessa krav tillgodosedda när de granskades först i det tekniska samrådet. Alltså UTFORMNINGSKRAVEN dvs utrymmet/ytorerna för funktionerna. Detta är ju också mycket tydligt uppspaltat i BBR 3:221.

På sid 2 i *"Kommittédirektiv Genomgripande översyn av Boverkets byggregler m.m Dir 2017:22"* står: *"Den nya lagen innebar även en språklig modernisering och ett krav på att fler aspekter ska beaktas vid planläggning och byggande, bl.a. miljö- och klimataspekter. Hänsyn till natur- och kulturvärden och att det byggda ska ha en estetiskt tilltalande utformning lyftes också fram som allmänna intressen."*

Vidare står på sid 5 i kommittédirektivet 2017:22: *"Det finns en kritik mot den nuvarande regleringen som går ut på att den uppfattas som alltför omfattande och kostnadsdrivande, men kritiken är vanligtvis allmänt hållen och ger därmed begränsad vägledning för hur regelverket skulle kunna ändras. Eftersom någon genomgripande och systematisk översyn inte har gjorts för att modernisera och uppdatera byggregelsystemet finns det anledning att utreda om regelverket är anpassat och ändamålsenligt samt att utreda om byggreglerna representerar en lämplig avvägning mellan allmänna och enskilda intressen. Det finns också anledning att utreda om deras utformning bidrar till att öka kostnaderna för byggproduktionen."*

Man har alltså nu tagit bort att den byggda miljön ska vara "tillgänglig och användbar" för personer med funktionsnedsättningar i syfte att modernisera regelverket och därmed gynna ökad konkurrens och ökat byggande. Kommittén ska även utreda regelverkets ändamålsenlighet, effektivitet och omfattning.

I Kommittédirektivet på sid 7 (sid 584 i slutbetänkandet) skriver man som ytterligare exempel på att tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar inte uppfattas som en viktig samhällsfråga: *"Boverket fick 2012 i uppdrag av regeringen att föreslå författningsändringar i syfte att stimulera byggande av student- och ungdomsbostäder och föreslå de ändringar i lagar, förordningar, föreskrifter och vägledningar som behövs för att stimulera och underlätta framväxt och byggande av sådana bostäder. **Uppdraget resulterade i långtgående ändringar i utformningskraven som möjliggjorde minskad boyta i dessa två kategorier av bostäder utan att göra avkall på tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.**"* (vår fetning av texten)

Detta stämmer inte med verkligheten. Återigen beroende på bristande kompetens drar man slutsatser som blivit förödande för de ungdoms- och studentbostäder som byggs idag.

I BBR 3:146 står idag under rubriken "Tillgänglighet och användbarhet i enskilda bostäder i ett plan" följande: "Studentbostäder om högst 35 m² enligt avsnitt 3:225 kan utformas utan plats för medhjälpare på sängens bortre sida."

Vidare står i BBR 3:227 under rubriken "Bostäder avsedda för en person med gemensamma utrymmen" följande: "Gemensamma delar av bostaden för personhygien ska finnas i nära anslutning och på samma plan som de enskilda bostäderna. Varje rum för personhygien får högst delas av tre enskilda bostäder avsedda för en person." samt "Gemensamma delar av bostaden med inredning och utrustning för matlagning som ersätter motsvarande funktioner i de enskilda bostäderna får inte delas av fler än tolv enskilda bostäder avsedda för en person."

Dessa förändringar/försämringar innebär att inga studenter med behov av hjälpare kan få möjlighet att flytta till gemenskapen i en studentbostad.

Även om man inte behöver hjälpare så måste man dela hygienrum med två andra personer som man inte har nära relationer till. Man måste dessutom förflytta sig i gemensamma utrymmen för att komma till detta hygienutrymme. En person med rörelsenedsättningar behöver ofta klä av sig liggande för att sedan avklädd ta sig till hygienrummet. Med denna lösning innebär det att man alltid riskerar att möta antingen någon av de boende – som kan vara upp till 12 personer (max som får dela på ett kök) och någon av deras - för berörd person - okända gäster. Detta är varken en användbar eller acceptabel lösning.

Man kan också ofta behöva befinna sig i hygienrummet under en längre tid för att kunna sköta sina tarmar. Att tro att andra boenden som man inte har nära relationer till ska ha tolerans för denna väntan på att få komma till hygienutrymmet medför också en oacceptabel situation.

Beträffande mathållningen så kräver detta att köksinredningen i alla funktioner görs elektriskt höj- och sänkbar med nåbara förvaringsutrymmen för att kunna brukas av alla de boende.

För personer med synnedsättningar /blinda personer fungerar inte bostäder som ska delas med andra från början okända medboenden. Man är totalt beroende av att kunna veta att ens saker står på de platser man behöver ha dem för att hitta dem vid nästa användningstillfälle. Detta gäller både i hygienutrymmet och i köket.

Om man har kognitiva funktionsnedsättningar kan behoven se ut som för personer med synnedsättningar. Man behöver ha kontroll över sin bostad så att ingen stökar till det praktiskt i ens tillvaro.

Slutsatsen blir i motsats till vad man skriver i Kommittédirektivet att man på ett genomgripande sätt har gjort avkall på tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga och på så sätt utestänger studenter/ungdomar med funktionsnedsättningar av olika slag från dessa bostäder.

Dessa försämringar för student/ungdomsbostäder/ Bostäder avsedda för en person med gemensamma utrymmen föreslås enligt de nu föreslagna föreskrifterna i BBR 3:22 kvarstå vilket alltså leder till att ungdomar med funktionsnedsättningar i fortsättningen utestängs från dessa bostäder.

Uppfyller de föreslagna nya föreskrifterna i BBR 3:2 kraven för användbara bostäder för personer med rörelsenedsättningar?

Med de nya föreslagna föreskrifterna i BBR 3:2 kommer bostäderna inte att bli användbara för personer som använder rullstol eller rollator. Utredningen visar att byggsektorn inte kommer att klara detta. Det förslag till nya regler i BBR 3:2 för bostäder och de utifrån dessa föreslagna regler illustrerade lösningar som både presenterats i detta slutbetänkande och i det utredningsmaterial som ligger till grund för dessa redovisade lösningar visar detta. (Det ska påpekas att kritiska kommentarer som finns med i utredningsunderlaget till olika pressade lösningar inte har tagits med i slutbetänkandet.)

Sid 431: "9.3 Mer förutsägbarhet, flexibilitet och diversitet med nya föreskrifter för bostäders lämplighet

Bedömning: Kraven på bostäders lämplighet för sitt ändamål kan i högre grad preciseras i plan- och byggförordningen (PBF). Vilka utrymmen som ska vara avskilda, avskiljbara och kunna överlappa varandra samt vilka utrymmen som ska ha fönster ger uttryck för ett politiskt ställningstagande. Dessa bestämmelser bör därför regleras i PBF i stället för i Boverkets byggregler (BBR). Kraven i avsnitt 3:2 i BBR, behöver i ökad utsträckning möjliggöra ett diversifierat bostadsutbud samt vara kostnadseffektiva och resurseffektiva. Vidare kan förutsägbarheten och flexibiliteten i avsnitt 3:2 i BBR förbättras genom användning av preciserade föreskrifter som formuleras som funktionskrav samt utan användning av allmänna råd och utan hänvisning till standard. Slutligen kan överskådligheten i avsnitt 3:2 i BBR förbättras genom en minskad omfattning och tydligare indelning."

Hur menar utredarna här? *"Vidare kan förutsägbarheten och flexibiliteten i avsnitt 3:2 i BBR förbättras genom användning av preciserade föreskrifter som formuleras som funktionskrav samt utan användning av allmänna råd och utan hänvisning till standard."*

Gällande BBR 3:22 hänvisar i allmänt råd till SS 91 42 21 där det finns de minimimått som behöver tillgodoses för att bostäderna från början ska kunna bli grundtillgängliga för personer med rörelsenedsättningar och möjliga att bostadsanpassa efteråt vid behov.

I "Förslag till nya föreskrifter i 3:2 BBR" har utredarna använt sig av enstaka mått från denna standard men valt bort de flesta måtten och minskat vissa av dem. Vi ska här visa på ett urval av de konsekvenser som detta bortval av nödvändiga minimimått leder till när man sedan ska projektera bostäder och saknar förståelse för innebörden i de bortvalda måtten.

Man visar med dessa exempel att man inte klarar att projektera användbara planlösningar utan de mycket noggrant genomtänkta anvisningar som finns i svensk standard för bostäder, SS 91 42 21. Att ha respekt för den kunskap som ligger bakom alla de avgörande vid valet av dessa mått är en förutsättning för att man inte ska uppfatta dem som onödiga. Det är självklart för oss som är ordentligt insatta i problematiken. Att kunna bedöma om en lösning är fungerande för personer med olika funktionsnedsättningar kräver gedigen kunskap vilket ytterst få inom byggbranschen över huvud taget har. Eller ens har möjlighet att ha. När man inte har dessa kunskaper måste man istället ha en del minimikrav att följa för att byggnaderna inte ska bli oanvändbara för dem det

berör. Bakom dessa idag använda minimianvisningar ligger årtionden av vetenskaplig forskning. **Det är dessa minimimått som ofta är avgörande för om en lägenhet fungerar eller inte för en person med rörelsenedsättningar.**

Vi ska här utifrån de förslag till föreskrifter till BBR 3:2 samt de planritningar man presenterar i detta slutbetänkande se hur man klarar att uppfylla de krav som är nödvändiga för att en bostad ska vara användbar från början och hur man vid behov skulle kunna bostadsanpassa den.

Men först: *”Sid 452 – kap 9. Vilka mått personer med nedsatt rörelseförmåga behöver i utrymme för personhygien är oklart med tanke på utvecklingen på området och mot bakgrund av de olika behov som finns. Exempelvis pågår innovationer med **snurrbara toalettstolar som minskar ytbehoven**. Mot bakgrund av den utveckling som nu sker på området är det lämpligt att vidta ytterligare utredning. Vi föreslår därför inga ändringar i detta avseende.”*

För det första: Det är vridbara *toalettsitsar* vilket är något helt annat. Själva

underdelen av toalettstolarna är fast. (fotona från det markandsförande företags hemsida)

(fotona från det

Den aktuella toalettstolen är också höj- och sänkbar vilket även andra toalettstolar på marknaden har varit sedan länge.

För det andra: Det finns en redovisad studie på företags hemsida gällande denna produkt/idé. Det är företaget som lanserar sin produkt som något man menar ska kunna minska ytbehovet med. Man har i denna studie definitivt inte visat att man kan minska måtten på hygienutrymmet med denna vridbara toalettsits. Det är mycket som kan ifrågasättas i denna studie. Intressant i sammanhanget är att denna toalettstol med sin vridbara sits – *toalettstolens hela längd 85 är cm* - tar 15 cm längre plats ut från bakväggen i hygienutrymmet än den ordinarie toalettstolen med sina totalt 70 cm.

I flera av exemplen har rörelseutrymmena blivit för små - måtten redovisade i ritningar - för vissa självständiga förflyttningar för brukarna när man installerat denna toalettstol. Det blir t ex mycket trångt att manövrera till någon duschplats, att manövrera in i några av hygienutrymmena på denna längre toalettstol. Brukarna blir mer beroende av personal för förflyttningar in i och ut ur hygienrummen. Produkten kan vara användbar i olika sammanhang t ex i gamla bostadshus, där det vid ombyggnad inte finns möjlighet att öka ytor som skulle behövas ökas och kanske kunna underlätta något i användbarheten i hygienutrymmen.

I den redovisade studien har företaget gjort studierna i befintliga hygienutrymmen. Hygienutrymmen finns på vårdboenden i olika kommuner och

alla undersökta utrymmen har olika mått och form. Något enstaka hygienrum i privat bostad finns med.

Varje hygienutrymme har bara studerats med den brukare som redan tidigare är användare av utrymmet. Samtliga brukare är beroende av hjälpare bl a p g a de trånga utrymmena. Ingen av brukarna är helt beroende av rullstol i den meningen att man helt saknar stödförmåga i sina ben.

Sammantaget innebär resultaten att det verkligen inte kan användas som underlag för att påstå att man kan minska ytorna i hygienutrymmet i nyproducerade bostäder om man använder denna toaletsits. Det studien visar är att det framför allt blivit något bättre för personalen – och därmed till en del även för användarna. Men författningstexten i nya BBR avser nya hygienutrymmen i nya bostäder.

För att få jämförbara resultat i en studie måste samma brukare testa samma utrymmen och samma förhållanden.

Men det allvarliga i utredningens slutsats i detta fall är att det återigen visar på hur lättvindigt man tar på verifikationen av att en lösning är användbar när det gäller personer med funktionsnedsättningar.

När man ska genomföra forskning är det av yttersta vikt att man har en helhetssyn och på ett systematiskt sätt studerar personer med alla olika variationer av funktionsnedsättningar så att man är säker på att man inte bara tar hänsyn till några få och tappar bort behoven för andra. Sådana hänsyn och överväganden har den seriösa vetenskapliga forskningen hittills beaktat. Boverket har också i sina tidigare avvägningar kring olika regelkrav så långt det funnits kunskap utformat regelverket utifrån dessa principer.

Genomgång av föreskriftsförslagen och de presenterade planlösningarna

Vi utgår i den jämförande analysen mellan dagens föreskrifter i BBR 3:22 och dess hänvisningar i allmänt råd till SS 91 42 21 i vilka det finns de minimimått som behöver tillgodoses för att en bostad från början ska bli tillgänglig och användbar – "Dimensionerande mått och inredningslängder som är lämpliga vid utformningen av bostaden finns i SS 91 42 21." och de nya föreslagna i BBR 3:22.

Dörröppningar och passager

Ända sedan 1970 när de första föreskrifterna och råden utformades för de första reglerna för Handikappanpassning – som det benämndes på den tiden – har man varit noga med att påpeka att det fria passagemåttet i dörröppningen avses när dörren är öppen 90 grader. Detta saknas i de föreslagna föreskrifterna vilket kan komma att leda till felaktiga utformningar. Att sitta i rullstol vara tvungen att dra igen en dörr, t ex toalettdörr, som är öppnad i en vinkel mer än 90 grader är oerhört tungt och kräver både precision och styrka – alltså inte användbart.

Vidare saknas bestämning "fritt" passagemått vilket står tydligt i standarden. Det är en precisering som är nödvändig för att man inte ska få en diskussion om vilket mått som ska gälla och för att det ska bli rätt utformat.

Nya förslaget: "Dörröppningar och passager 1 § Bostadens entrédörr och minst en dörr till varje balkong, terrass och uteplats ska ha ett passagemått om minst 0,8 meter. Övriga dörrar i en bostad ska ha ett passagemått om minst 0,76 meter."

"2 § I bostaden ska det finnas plats för rörelseutrymme 1. vid entrédörr om minst 1,3 meter i diameter, 2. i korridorer om minst 1,1 meter i bredd, 3. för att öppna och stänga dörr från rullstol enligt illustration 1, och 4. vid 90-gradig sväng om 1,2 meter enligt illustration 2.

Illustration 1

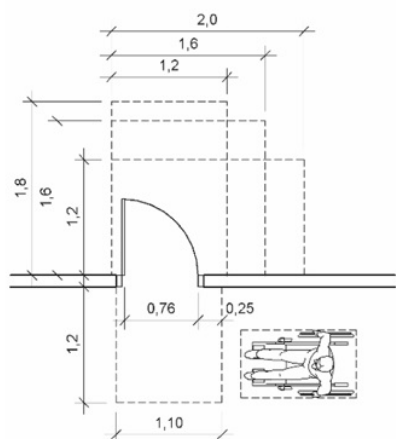
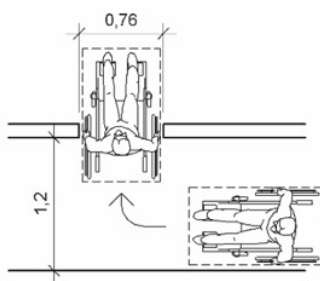

Illustration 2

I SS 91 42 21 finns en liknande figur som Illustration 1. Men måtten skiljer sig åt. Måtten i illustration 1 har minskats med mellan 10 och 20 cm i flera olika led. **Vilken vetenskaplig forskning ligger bakom detta ställningstagande att minska de vedertagna minimimåtten i svensk standard för bostäder?**

Utrymme för sömn och vila

Enligt BBR 3:22, allmänt råd där det hänvisas till SS 91 42 21, behöver plats för säng ha måtten 900 x 2100 mm. Plats för hjälpare ska finnas vid en sängplats i bostaden och då behöver friytan på ena sidan av sängen vara 1200 mm och på andra sidan sängen 600 mm vid enkelsäng och 700 mm vid dubbelsäng.

Nya förslaget: "Utrymme för sömn och vila

3 § I bostäder större än 35 kvadratmeter ska minst ett utrymme för sömn och vila ha en yta för en sängplats om 0,9 × 2,2 meter och ett rörelseutrymme längs ena långsidan om minst 1,2 meter och andra långsidan om minst 0,8 meter. **Om utrymmet för sömn och vila är avskilt med väggar** och enbart har en dörr ska det finnas rörelseutrymme vid sängplatsens kortsida om 0,7 meter. (vår fetning av text)

Eventuellt övriga utrymmen för sömn och vila ska ha en yta för en sängplats om 0,9 × 2,2 och ett rörelseutrymme längs ena långsidan om minst 1,2 meter.

4 § I bostäder om högst 35 kvadratmeter ska utrymme för sömn och vila ha en yta för en sängplats om 0,9 × 2,2 och ett rörelseutrymme längs ena långsidan om minst 1,2 meter."

På sid 518 skriver utredarna: "Utrymme för sömn och vila **För bostäder större än 55 kvadratmeter innebär förslaget att dagens rekommendation om tillgänglig parsäng utgår.** Genom att rekommendationen utgår skapas större möjlighet att utforma bostäder för olika boendekonstellationer, exempelvis en förälder med barn eller personer som vill dela bostad utan att dela sovrum. För bostäder större än 35 kvadratmeter innebär förslaget en samordning av Arbetsmiljöverkets och Boverkets krav på utrymme för hjälpare, vilket ger ett tydligare rättsläge. Förslaget innebär att utrymmet utökas med två decimeter jämfört med Boverkets nuvarande rekommendation. I förslaget klargörs också att det endast är ett utrymme för sömn och vila som ska ha krav på yta för plats för hjälpare." (vår fetning av text)

Förslaget att dagens rekommendation om parsäng tillgänglig för person i rullstol skulle utgå är ju i allra högsta grad ett beslut som är politiskt och – om man verkligen avser att genomföra det - måste beslutas av riksdagen. **Att så uttryckligen försämra och begränsa en stor grupp medborgares möjligheten till detta levnadssätt är inte acceptabelt och måste förhindras.**

Denna försämring skrivs dock inte ut i författningsförslaget utan den döljs genom att man talar om att platsen för ett utrymme för sömn och vila ska "ha en yta för en sängplats om 0,9 × 2,2 meter och ett rörelseutrymme längs ena långsidan om minst 1,2 meter och andra långsidan om minst 0,8 meter." Man skulle ju kunna tänka sig att detta rörelseutrymme – i likhet med gällande bostadsstandard - kan finnas på parsängens bortre sida och att man vid behov flyttar isär sängarna och att rörelseutrymmet på 0,8 meter då finns mellan sängarna för plats för hjälpare – och i samma rum.

På sid 437 står följande. "Vi föreslår därför att utrymme för sömn och vila i bostäder större än 35 kvadratmeter **ska kunna avskiljas med väggar.** Förslaget innebär ingen skillnad jämfört med i dag för bostäder om högst 35 kvadratmeter. En skillnad jämfört med dagens reglering för bostäder större än 35 och högst 55 kvadratmeter är att vi

fastställer att utrymmet för sömn och vila **måste kunna vara avskiljbart.**" (vår fetning av text)

Formuleringen i resonemanget ovan och i förslaget till nya föreskrifter "**Om utrymmet för sömn och vila är avskilt med väggar**" är motstridiga.

Dessutom står det INTE i författningsförslaget att "utrymmet för sömn och vila **måste kunna vara avskiljbart**". Utredarna har istället knytet ett specifikt utrymme "rörelseutrymme vid sängplatsens kortsida om 0,7 meter" till "**Om utrymmet för sömn och vila är avskilt med väggar ...**". (vår fetning av text)

OM kravet skulle vara "att utrymmet för sömn och vila **måste kunna vara avskiljbart**" finns inga skäl att reservera sig med tillägget om ifall det är avskilt med väggar. Då ska man ju i bygglovet kunna visa hur man kan avskilja det anvisade utrymmet för sömn och vila med väggar med bibehållen funktion.

Det allvarliga är emellertid att författningsförslaget saknar formulering "med bibehållen funktion". Hela formuleringen i författningsförslaget medför att man kommer att kunna anvisa ett utrymme för sömn och vila placerat i ett större rum utan att behöva visa att alla rörelseutrymmen kan tillgodoses - både i det kvarvarande utrymmet och i utrymmet för sömn och vila - om man skulle vilja avskilja utrymmet.

Vidare innebär författningsförslaget "**Om utrymmet för sömn och vila är avskilt med väggar och enbart har en dörr ska det finnas rörelseutrymme vid sängplatsens kortsida om 0,7 meter**" att om man gör två dörrar till ett sovrum behöver man inte ha rörelseutrymmet vid sängens kortsida. Utredningen menar då att om man befinner sig bredvid den andra sängen och vill förflytta sig till den andra sängens sida så ska man gå ut i det angränsande utrymmet (oftast samvaroutrymmet) och in igen i sovrummet på parsängens andra sida. Flertalet av de presenterade planlösningarna innehåller sådana sovrum/utrymme för sömn och vila när det gäller plats för två sängar bredvid varandra. Sådan lösning är inte användbar för personer med rörelsenedsättningar. Men det har man ju å andra sidan inte heller avsett enligt texten på sid 518 eftersom man avser att rekommendationen om för personer med rörelsenedsättningar tillgänglig parsäng ska utgå. (vår fetning av text)

Författningsförslaget innehåller ökade mått för hjälpare på sängens andra långsida från 600/700 mm till 0,8 meter vilket är bra eftersom detta är det minimiutrymme som krävs för en acceptabel arbetsmiljö för hjälpare - professionella eller anhöriga.

Men det föreslås fortfarande att det accepteras 1,2 meter på sängens ena sida när ett minimivändmått för en person i rullstol är 1,3 meter. Man utgår i detta resonemang från att en person i rullstol ska kunna köra in sina fotstöd under sängen. Dels beroende på i vilken höjd över golvet fotstöden måste ha för att fungera för den berörda personen och dels beroende på utformningen av sängens underrede kan man inte räkna med denna möjlighet. Vidare innebär ju en manövrering kring sängen för att komma till rätt position att man kan ha ryggen mot sängen. Då krävs de 130 centimetrarna - minst.

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning

Enligt BBR 3:22, allmänt råd där det hänvisas till SS 91 42 21, behöver arbetsytan mellan spis och diskho vara minst 0,8 meter för att en person i rullstol ska kunna sitta in under och kunna manövrera in och ut när de små länkhjulen fram på rullstolen ställer sig på tvären. Vidare behöver det finnas friyta på andra sidan diskhon och på andra sidan spishällen för att man ska kunna ställa ifrån sig saker. Det ska vidare finnas en fri golvyta intill kökslängden för att vid behov kunna placera ugnen i högskåp när man inte kan använda den nere vid golvet under spishällen. Om man vinklar kökslängden får schakt inte alls inkräkta på bänkytan i hörnet i hörnet eftersom man ska kunna dra en kastrull från vask till spishäll på ytan utan att behöva lyfta bl a beroende på liten kraft i händer eller armar.

Nya förslaget: *"Utrymme för matlagning*

6 § *I utrymme för matlagning ska det finnas plats för inredning och utrustning till ett djup om minst 0,6 meter och passage- och rörelseyta om 1,2 meter.*

För bostäder större än 35 kvadratmeter ska platsen för inredningslängden vara minst 3,4 meter.

För bostäder om högst 35 kvadratmeter ska platsen för inredningslängden vara minst 1,8 meter."

Nya förslaget: *"Inredning och utrustning för matlagning*

7 § *I utrymmen för matlagning ska det finnas installationer, inredning och utrustning för*

- 1. arbetsytor och avställningsytor med minsta inredningslängd 0,6 meter,*
- 2. tillagning av mat på spisenhet respektive i ugnsenhet,*
- 3. diskning och utslag av vatten (utslagsvask),*
- 4. kyl- och fryshållande av mat, och*
- 5. förvaring av torrvaror, husgeråd och porslin.*

Utslagsvask ska placeras i samma inredningslängd som spisenhet.

Kravet på ugnsenhet gäller inte för bostäder om högst 35 kvadratmeter."

Granskar man de föreslagna föreskrifterna och de i slutbetänkandet redovisade planlösningarna så ser man att förslag till föreskrifter och planlösningar i köksinredningen inte uppfyller kraven på användbarhet för personer med rörelsenedsättningar. Av olika skäl finns i endast i få fall möjlighet till någon bostadsanpassning vilken i så fall medför sämre lösningar för andra funktioner i bostaden.

Utrymme för måltider

Enligt BBR 3:22, allmänt råd där det hänvisas till SS 91 42 21, ska det finnas plats vid matbordet för det antal personer som bostaden är avsedd för plus två personer. Friytan längs bordets ena långsida ska vara minst 800 mm och längs

bordets andra långsidan 1200 mm. Dessa mått gäller för alla bostäder oberoende av bostadens storlek.

Nya förslaget: *”Utrymme för måltider*

8 § *I bostäder större än 35 kvadratmeter ska utrymmet för måltider vara minst 0,8 × 1,4 meter. På ena långsidan ska det finnas ett rörelseutrymme om 1,2 meter och på andra långsidan ska rörelseutrymmet vara 0,8 meter.”*

Denna föreslagna föreskrift innebär att antalet platser vid matbordet aldrig behöver bli fler än fyra varav en person kan använda rullstol/rollator – i bostäder större än 35 kvm, vilket minimerar möjligheten för fler personer vid matbordet och som torde vara den vanligaste situationen.

Utrymme för personhygien

Enligt gällande bostadsstandard är det minsta hygienrum som är tillgängligt för rörliga rullstolsburna utan behov av hjälp 1900 x 1700 mm. Rullstolen/rollatorn tar upp platsen mellan toalettstol och vägg. På andra sidan toalettstolen finns ytan 600 mm mellan stol och vägg vilket är för liten plats för en hjälpare. För att kunna komma in sidlänges bredvid toalettstolen och tillräckligt långt bak behöver toalettstolens framkant finnas ca 70 cm från bakväggen. Det ska finnas en vänddiameter på 130 cm.

Om en kombimaskin ska få plats krävs ett utrymme på 1700 x 3000 mm om kombimaskinen placeras på vägg vinkelrät mot handfatets placering. Denna utformning medför möjlighet att vid behov göra fritt utrymme för person i rullstol på endera sidan av toalettstolen och plats för hjälpare ges också. Andra måttkombinationer som ofta används är 1700 x 2350 mm där man placerar toalettstol och handfat mitt emot varandra. I detta utrymme finns ingen plats för hjälpare.

Nya förslaget: *”Utrymme för personhygien*

9 § *Minst ett utrymme för personhygien ska vara XX1 kvadratmeter och med inredning och utrustning ha en vändradie om 1,3 meter för en rullstol.*

Inredning och utrustning för personhygien

10 § *I minst ett utrymme för personhygien ska det finnas inredning och utrustning för att tvätta sig, bada eller duscha och använda toalett.*

Avståndet mellan inredning för

- 1. att tvätta sig och använda toalett ska vara X meter,*
- 2. dusch och övrig utrustning ska vara X meter,*
- 3. att tvätta sig och vägg ska vara X meter, och*
- 4. att använda toalett och vägg ska vara X meter.*

I de fall tvättmaskin ska vara i utrymme för personhygien ska avståndet mellan tvättmaskin och övrig inredning och utrustning vara X meter.”

Det är inte antal kvadratmeter som avgör om ett utrymme blir fungerande eller inte. Det är de avgörande minimimåtten för de ingående funktionerna som avgör om utrymmet blir användbart.

Som exempel kan nämnas att om ett rum görs 2x6 meter eller 3x4 meter blir funktionsmöjligheterna helt olika.

Utredarna talar gång på gång om entydiga funktionskrav. Hur entydigt är t ex "Avståndet mellan inredning för att tvätta sig och använda toalett ska vara X meter."? Ska måttet gälla när toalettstol och handfat placeras längs samma vägg eller när de placeras motstående varandra eller i vinkel? Hur entydigt är t ex "Avståndet mellan inredning för att använda toalett och vägg ska vara X meter"? Gäller detta ena sidan eller båda sidorna av toalettstolen eller gäller det framför toalettstolen? Är det samma mått överallt?

När det gäller funktionen "att tvätta sina kläder" definierar man plötsligt behovet genom att ange ett föremål – tvättmaskin. Endast gällande entréplanet i bostäder i flera plan står när det måste finnas möjlighet att tvätta sina kläder i bostaden.

Utrymme för förvaring

Enligt BBR 3:22, allmänt råd där det hänvisas till SS 91 42 21, ska 12M stånglängd vara tillgänglig antingen i klädkammare eller i högskaåp samt kapphyllan i hallen på minst 6M. Dessutom ska förråd utanför lägenheten vara tillgängliga oavsett om kravet på tillgänglig stånglängd är uppfyllt. Städskåp ska vara tillgängligt. Om skåp är placerat intill hörn ska det finnas en passbit på 200 mm för att dörren ska kunna öppnas ca 120 grader så det ska vara möjligt för personer i rullstol eller med rollator att kunna nå in i skåpet. Det innebär också att handtaget att öppna skåpdörren med kommer ca 70 cm från hörn vilket är behovet för att man sidlänges ska kunna komma intill dörren och öppna den. Om friytan framför skåpen/förvaringen är 120 cm – det utrymme som man i denna utrednings föreskriftsförslag benämner "rörelseutrymme" – ska det enligt SS 91 42 21 finnas en friyta bredvid om 90 cm för att kunna stå med rullstolen utanför garderobens slagradie när man ska öppna dörren. I standarden finns även anvisat andra användbara måttkombinationer.

Nya förslaget: "Utrymme för förvaring

11 § I bostäder med en bostadsyta större än 35 kvadratmeter ska plats för ytterkläder vara minst 1,2 meter i längd och 0,4 i djup. Plats för övrig förvaring ska vara minst 2,4 meter i längd och 0,6 meter i djup.

I bostäder med en bostadsyta om högst 35 kvadratmeter ska plats för ytterkläder vara minst 0,4 meter i längd och djup. Plats för övrig förvaring ska vara minst 1,2 meter i längd och 0,6 meter i djup.

Vid plats för förvaring ska det utöver förvaringsdjupet finnas plats för rörelseutrymme om minst 1,2 meter."

På sid 527 skriver man: "Förslaget skiljer sig från i dag då allt utrymme för förvaring ska vara tillgänglig mot dagens 1,2 meter. För bostäder om högst 35 kvadratmeter innebär förslaget ingen skillnad jämfört med nuvarande rekommendation."

Detta uttalande kommer troligen utifrån att utredarna tror att det räcker med att det finns en friyta framför förvaringen med bredden 1200 mm – vilket det alltså inte gör. Granskar man de redovisade planlösningarna så är långt ifrån all förvaring tillgänglig när de nödvändiga kraven är uppfyllda. Det räcker alltså inte med att ha ett "rörelseutrymme" på 120 cm framför förvaringsutrymmena för att de ska vara användbara. Städskåp är inte definierat utan förefaller att skola ingå i "övrig förvaring".

Bostäder i flera plan

I gällande BBR står: "**3:221** Bostäder i flera plan I bostäder med flera plan ska entréplanet minst rymma – ett hygienrum enligt avsnitt **3:146**, – avskiljbar sängplats (sovalkov), – möjlighet till matlagning, – utrymme för måltider, – utrymme för sittgrupp, – entréutrymme, – utrymme för förvaring, och – utrymme för att tvätta och torka tvätt maskinellt om gemensam tvättstuga saknas. (BFS 2011:26). Allmänt råd Regler om tillgänglighet och användbarhet i enskilda bostadslägenheter i flera plan finns i avsnitt **3:147**. (BFS 2011:26)."

3:147 Tillgänglighet och användbarhet i enskilda bostadslägenheter i flera plan Kraven i avsnitt **3:146** ska uppfyllas på hela entréplanet. Allmänt råd Regler om utformning av bostäder i flera plan finns i avsnitt 3:221"

3:146 Tillgänglighet och användbarhet i enskilda bostäder i ett plan Rum, balkonger, terrasser och uteplatser ska vara tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelseförmåga. För sådana terrasser som kompletteras tillgängliga och användbara samt väl placerade balkonger är tillgängligheten och användbarheten tillgodosedd, om det med enkla åtgärder i efterhand går att ordna en ramp. Minst dörren till huvudentrén samt minst en dörr till varje rum (inklusive rum för matlagning och ett hygienrum), balkong, terrass och uteplats ska medge passage med rullstol. Det ska finnas tillräcklig plats att öppna och stänga dörrarna från rullstolen. Minst ett hygienrum ska vara tillgängligt och användbart för personer med nedsatt rörelseförmåga och utformas så att det lätt kan ordnas plats för medhjälpare. I det tillgängliga och användbara hygienrummet ska också gå att ordna en separat duschplats om en sådan saknas från början. (BFS 2013:14). Allmänt råd Dimensionerande mått som är lämpliga med hänsyn till tillgängligheten och användbarheten i rum finns i SS 91 42 21 (normalnivån)."

Nya förslaget: "Bostäder i flera plan

12 § I bostäder med flera plan ska entréplanet minst rymma

1. ett utrymme för sömn och vila enligt 3 § första stycket,
2. ett utrymme för personhygien enligt 9 och 10 §§
3. ett utrymme för förvaring av ytterkläder enligt 11 § första stycket,
4. installationer för inredning och utrustning för matlagning,
5. utrymme för matlagning enligt 6 § första stycket, och
6. utrymme för att tvätta och torka tvätt maskinellt om gemensam tvättstuga saknas."

Trots ovanstående krav på sömn o vila med rörelseutrymme på båda långsidorna om sängen, plats för ytterkläder om minst 1,2 meter, förvaring med minst 2,4 meter så presenterar man en planlösning på 16 kvm som strider mot dessa krav.

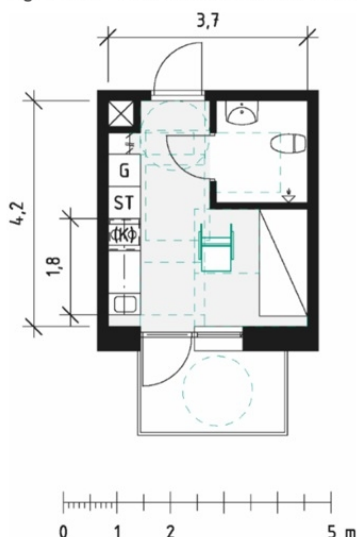
I denna aktuella utredning står i *kap 11.3.2 Konsekvenser av förändringar i avsnitt 3:2 BBR* står följande på **sid 527**: "**Bostäder i flera plan** Förslaget innebär att entréplanet i bostäder med flera plan har samma kravnivå som en bostad om högst 35 kvadratmeter. Jämfört med dagens krav innebär det att utrymmen för sömn och vila, samvaro och fritid och måltider får överlappa. Med förslaget kan entréplan därmed motsvara minsta beräknade storlek om 16 kvadratmeter, se avsnitt 11.3.3 nedan.

Minskningen av ytbehovet för entréplan skapar möjligheter för stadsradhus och suterränghus även i lägen där ytan per plan är begränsad. I förslaget finns vidare endast krav på utrymme för matlagning och installationer, inte inredning och utrustning för matlagning. Det innebär att kök inte behöver installeras från start så länge framdraget vatten, avlopp och el finns." (vår fetning av text)

På sid 535 finns visat hur man tänker sig denna yta. OM inredning skulle installeras - då finns inga förvaringsutrymmen för köksredskap nåbara för en person i rullstol, endast en garderob, kylskåpet finns placerat på golvet under spisplattan – alltså oanvändbart, spishäll med endast två plattor varav endast en användbar för person i rullstol, ugn saknas och det finns ingen plats för en mikrovågsugn och möjlighet att tvätta sina kläder saknas. Dessutom har man i sin iver att visa på yteffektiviteten tappat bort att det måste finnas en trappa, tillkommer drygt 3 kvm, upp till plan två för resterande familjemedlemmar att förflytta sig upp på.

Om man ska kunna förflytta sig i rullstol på detta entréplan är den enda möbel som det finns plats för - en säng. Och plats för hjälpare finns inte.

Figur 11.10 1 rum och kök om 16 kvadratmeter

Det finns inte plats för ett bord. Man skulle alltså bli tvungen att sitta och äta vid köksbänken skild från sin familj.

Utredarna menar alltså

- 1. att personer som har rörelsenedsättningar anses kunna framleva sina liv på denna yta om man har den som sin egentliga bostad**
- 2. att personer som har rörelsenedsättningar ska framleva sina liv på denna yta skild från sina övriga familjemedlemmar. Menar utredarna att en sådan 2-plans-bostad är "en fullvärdig bostad för den som är t. ex. rullstolsbunden"?**

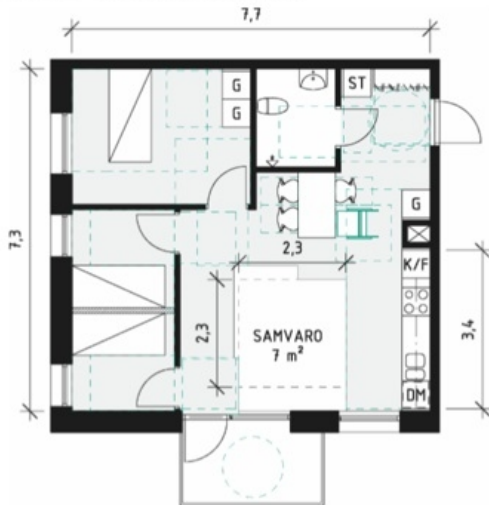
Sedan lång tid tillbaka har man pressat ner kraven för hur ett entréplan i en 2-plans-bostad ska projekteras för att en sådan bostad ska vara ett verkligt alternativ för familjer där en medlem har rörelsenedsättningar. Det allra allvarligaste är att man har frångått att sovplatsen ska vara i ett avskilt utrymme och innehålla fönster. Denna "avskiljbar sängplats (sovalkov)" BBR 3:221 placeras oftast idag under trappan upp till plan två – möjligen med ett draperi för som "avskildheten". Vem kan sova under en trappa när andra hela tiden går upp och ner i den? Hur klara man integriteten med gäster i huset?

Resultatet av utredarnas förslag är att inga bostäder i två plan kommer att kunna bebos av familjer där någon har en rörelsenedsättning. Och med tanke på att de allra flesta lägenheter med 3 rok och större redan idag byggs i två plan så är utvecklingen mycket allvarlig, upprörande och förskräckande.

Hela utredningen med planlösningar som är underlag för utredningens bedömning visar att man inte klarar av att pressa ytorna och samtidigt utforma användbara bostäder även för personer som använder rollator eller rullstol.

Planlösning sid 520, 56 kvm:

Figur 11.2 Anpassningsbara sovutrymmen

Utrymme för sömn och vila

- En enkelsäng är tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare
- Parsängen är inte användbar för person med rollator eller rullstol

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

Kökslängden är den minimala med 340 cm vilket innebär att

- ugnen finns oanvändbar under spishällen och
- kyl/frys är svår att nå i eftersom hyllorna antingen är för högt upp eller för långt ner mot golvet.
- Det inte finns någon yta att placera en ugn i högskåp vid behov/bostadsanpassning.
- Det finns ingen plats till mikrovågsugn
- eller plats att dela kyl och frys i olika högskåp vilket ofta krävs vid en bostadsanpassning.
- Avställningsytan mellan kyl/frys-skåpet och spishällen är endast 20 cm vilket innebär en säkerhetsrisk. Man har dock här valt att göra arbetsytan mellan vask och spis 80 cm för anpassning till rullstolsburnas behov - vilket alltså de föreslagna föreskrifterna inte kräver - men då i gengäld fått den smala avställningsytan vid spisen.
- Det finns inget användbart - nåbart- förvaringsutrymme för "förvaring av torrvaror, husgeråd och porslin" för personer som måste sitta in under arbetsbänken - personer med rollator eller rullstol - vilket dessa minimala kökslängder leder till.
- Om man vill ha den inritade diskmaskinen finns inga bänkskåp alls, bara överskåp.

Utrymme för måltider

- För 3 boenden finns plats vid matbordet för 4 personer varav en person i rullstol

- Förvaring:
- 12M förvaring finns tillgängligt
- men städsåpet är inte tillgängligt.
- Ytterligare utritad 6M förvaring är otillgänglig.
- Större del av plats för ytterkläder i hall tillgänglig.

Planlösningarna sid 522, 66 kvm och sid 523, 58,5 kvm:

Utrymme för sömn och vila

- 66 kvm: Enkelsäng är inte tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare.
- Parsängen är tillgänglig och användbar för person med rollator eller rullstol med behov av hjälpare
- 58,5 kvm: Enkelsäng är tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare
- Den andra enkelsängen är inte tillgänglig och användbar för person med rollator eller rullstol med behov av hjälpare

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

Kökslängden är 320 cm vilket innebär:

- ugnen oanvändbar under spishällen
- samt kyl/frys på andra sidan av gångpassagen genom denna bostad från sovrum via samvaroyta till bl a hygienrummet.
- Det innebär kyl/frys är svår att nå i eftersom de antingen är för högt upp eller för långt ner mot golvet.
- det finns inget användbart – nåbart- förvaringsutrymme för "förvaring av torrvaror, husgeråd och porslin" för personer som måste sitta in under arbetsbänken – personer med rollator eller rullstol - vilket dessa minimala kökslängder leder till.
- Det skulle kunna finnas yta att placera ugn i högskåp men denna yta ligger långt från arbetsbänk och vask och långt från avställningsyta som man behöver närhet till när man lyfter ut varma kärl från ugnen.
- Om man använder av den inritade skrivbordsytan kan det finnas plats för mikrovågsugn – men mitt för samvarodelen och långt från matbordet och
- köksinredningen.

Utrymme för måltider

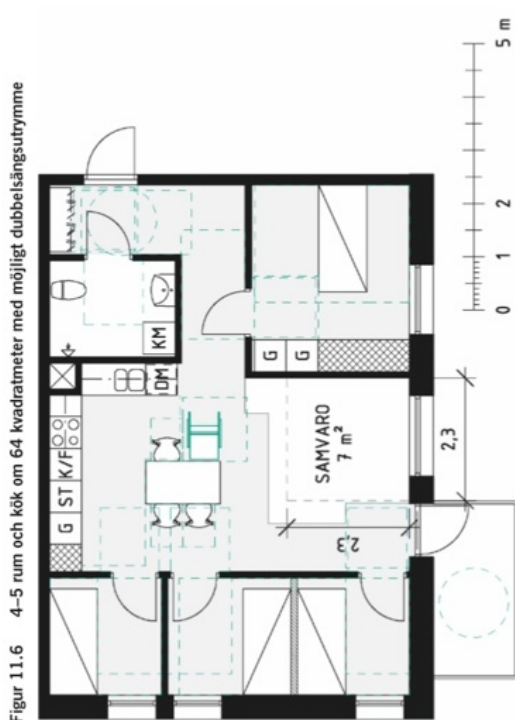
- För 3 boenden (66 kvm) resp för 2 boenden (58,5 kvm) finns plats vid matbordet för 6 personer varav en person i rullstol

Förvaring:

- 18M förvaring samt städskåpet tillgängligt. Inget är direkt markerat men möjligheterna finns till dessa längder.
- Plats för ytterkläder i hall tillgänglig.

I "Yteffektivisering med nytt förslag för utrymmen för sömn och vila", sid 521-523, jämför man dessa två lägenheter och påstår att man kan yteffektivisera med 7,5 kvm genom att rekommendationen om parsäng tas bort och ersätts med föreskrifter med andra mått. Då ges möjlighet att utforma mindre bostäder. Men man har undvikit att tala om att den större lägenheten är projekterad för 3 personer (3 sängplatser) medan den mindre är projekterad med två personer (endast två sängplatser, mindre hygienrum ((det berättar man)) och färre garderober). Det är lätt att yteffektivisera - om man projekterar för färre antal boende.

Planlösning sid 531, 64 kvm:

Utrymme för sömn och vila

- Ena enkelsängen är tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare
- Den andra enkelsängen är inte tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare
- De två andra enkelsängarna/parsängen är inte tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare.

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

Se under Planritningen sid 532, 64 kvm.

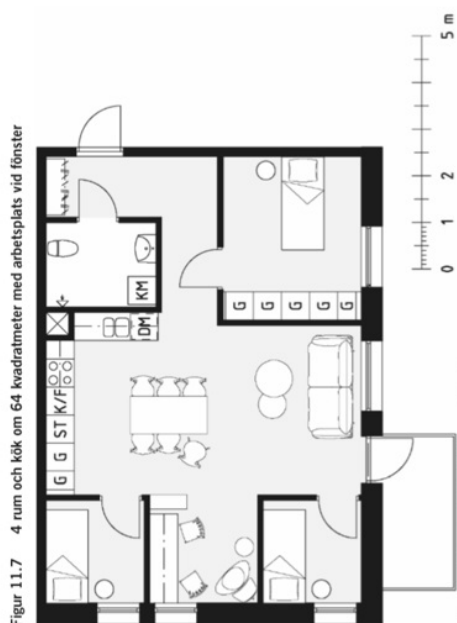
Utrymme för måltider

För 4 boenden finns plats vid matbordet för 4 personer varav en person i rullstol.

Förvaring:

- Av den utritade förvaringen är 6M placerad i kökslängden i kök/samvarorum och tillgänglig.
- Även städskåpet finns tillgängligt i denna kökslängd.
- Endast ett av de i sovrummet utritade skåpen för förvaring är tillgängligt.
- Dock finns här plats för ytterligare 12M tillgänglig förvaring.
- Men all utritad förvaring är inte tillgänglig.
- Endast del av plats för ytterkläder i hall tillgänglig.

Planritningen sid 532, 64 kvm:

Utrymme för sömn och vila

- Ena enkelsängen är tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare
- De två andra enkelsängarna är inte tillgängliga och användbara för person i rullstol med behov av hjälpare

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

- Detta vinkelkök är från början oanvändbart för person med rollator eller i rullstol. Rätt planerat är ett vinkelkök ett funktionell lösning för personer med rörelsenedsättningar.
- I vinkels mellan spishäll och vask finns ett schakt med måtten 60 x 60 cm som tar upp hela ytan i vinkeln. Man kan inte dra en kastrull eller annat kärl längs ytan vilket gör den oanvändbar för alla med nedsatt kraft i armar och händer. Schaktet kan man inte ta bort.
- det finns inget användbart – nåbart- förvaringsutrymme för "förvaring av torrvaror, husgeråd och porslin" för personer som måste sitta in under arbetsbänken – personer med rollator eller rullstol - vilket dessa minimala kökslängder leder till
- Det finns inga ytor att placera högskåp på till vilka man vid behov kan flytta ugn och frys.
- Denna köksinredning är inte möjlig att bostadsanpassa.

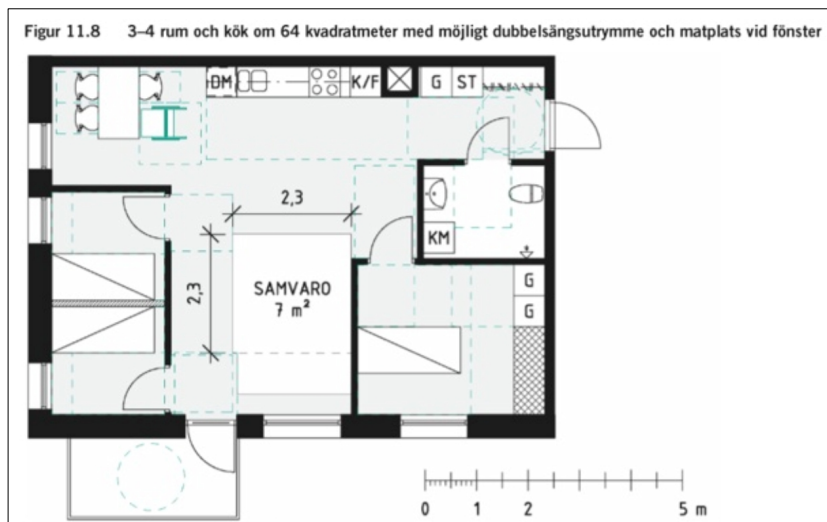
Utrymme för måltider

- För 3 boenden finns plats vid matbordet för 6 personer varav en person i rullstol

Förvaring:

- Av 380 cm utritad förvaringslängd är 240 cm (24M) tillgängligt
- samt städsåpet tillgängligt.
- Av dessa ligger 6M förvaring samt städsåp i kökslängden i kök/samvarorum.
- Resterande 140 cm förvaring är inte tillgängligt.
- Endast del av plats för ytterkläder i hall tillgänglig.

Planlösning sid 533, 64 kvm:

Utrymme för sömn och vila

- En enkelsäng är tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare
- De två andra enkelsängarna/parsängen är inte tillgänglig och användbar för person med rullstol med behov av hjälpare.

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

- Se under Planlösning sid 520, 56 kvm:

Utrymme för måltider

- För 3 boenden finns plats vid matbordet för 4 personer varav en person i rullstol

Förvaring:

- Av de utritade 18 M förvaring är 12M tillgängligt
- samt städsåpet tillgängligt.
- Dock finns plats för ytterligare 12M tillgänglig förvaring medan redan utridas förvaring på 6M inte är tillgänglig.
- Endast del av plats för ytterkläder i hall tillgänglig.

Planlösning sid 534, 64 kvm:

Utrymme för sömn och vila

- Utrymmet för enkelsängen medför att den **inte** är tillgänglig och användbar för person i rullstol med behov av hjälpare
- Parsängen är inte tillgänglig och användbar för person med rullstol.

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

Kökslängd 340 cm vilket innebär:

- ugnen finns oanvändbar under spishällen och
- kyl/frys är svår att nå i eftersom hyllorna antingen är för högt upp eller för långt ner mot golvet.
- Avställningsytan mellan kyl/frys-skåpet och spishällen är endast 20 cm vilket innebär en säkerhetsrisk. Man har dock här valt att göra arbetsytan mellan vask och spis 80 cm för anpassning till rullstolsburnas behov - vilket alltså de föreslagna föreskrifterna inte kräver - men då i gengäld fått den smala avställningsytan vid spisen.
- det finns inget användbart - nåbart- förvaringsutrymme för "förvaring av torrvaror, husgeråd och porslin" för personer som måste sitta in under arbetsbänken - personer med rollator eller rullstol - vilket dessa minimala kökslängder leder till.
- Om man vill ha den inritade diskmaskinen finns inga bänkskåp alls, bara överskåp
- Det finns ingen plats till mikrovågsugn eller plats att dela kyl och frys i olika högskåp vilket ofta krävs vid en bostadsanpassning.
- Om man tar i anspråk 180 cm av den inritade skrivbordsytan på 300 cm finns plats för 2 högskåp till ugn rep att dela kyl och frys samt plats för mikrovågsugn.
- Men det blir en rak kökslängd på 520 cm vilket blir mycket svårarbetat för en person i rullstol för vilken förflyttningarna blir mycket arbetsamma.

Utrymme för måltider

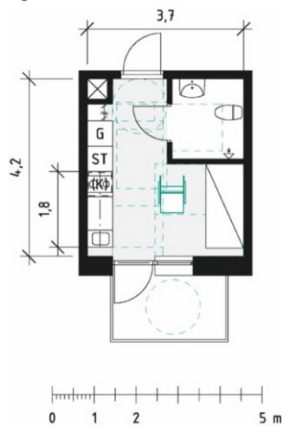
- För 3 boenden finns ett matbord, 160 cm, vilket medför plats för endast 5 personer om en person ska kunna använda rullstol

Förvaring:

- Av de utritade 24 M förvaring är 12M tillgängligt
- Städskåpet tillgängligt.
- Endast del av plats för ytterkläder i hall tillgänglig.

Planlösning sid 535, 16kvm: Bottenplan i 2-plan-bostad och för bostad för en person

Figur 11.10 1 rum och kök om 16 kvadratmeter

Utrymme för sömn och vila

- Enda möjliga placering för enkelsäng är längs väggen.

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

Köslängd 1,8 meter vilket innebär:

- Det finns inga förvaringsutrymmen för köksredskap nåbara för en person i rullstol,
- kylskåpet finns placerat på golvet under spisplattan - alltså oanvändbart
- spisplattan har endast två plattor placerade bakom varandra - alltså bara den ena är nåbar för person i rullstol
- ugn saknas
- det finns ingen plats att placera en mikrovågsugn på
- möjligheter att tvätta kläder saknas.
- dessutom har man i sin iver att visa på yteffektiviteten tappat bort att det måste finnas en trappa upp till plan två för resterande familjemedlemmar att förflytta sig upp på
- bara själva trappan tar som en rak en-lopps-trappa drygt 3 kvm
- tillkommer rörelseutrymme/rörelseyta för att kunna gå fram till trappan i detta plan

Utrymme för måltider

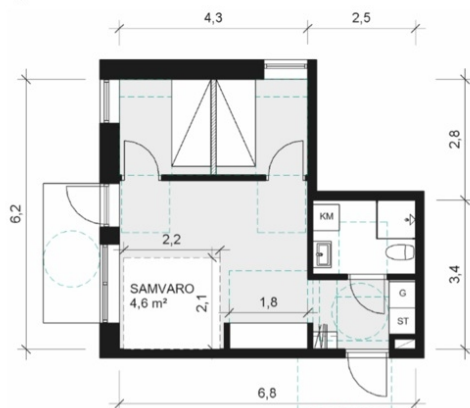
- Ingen plats finns för något bord över huvud taget

Förvaring:

- 6M förvaring tillgänglig
- Stånglängd 40 cm för ytterkläder tillgänglig
- städsåp tillgängligt.

Planlösning sid 536, 35 kvm:

Figur 11.11 2-3 rum och kök om 35 kvadratmeter

Utrymme för sömn och vila

- Ingen av enkelsängarna/parsängen är tillgängliga och användbara för person i rullstol med behov av hjälpare

Utrymme, inredning och utrustning för matlagning:

Kökslängd 1,8 meter vilket innebär:

- Det finns inga förvaringsutrymmen för köksredskap nåbara för en person i rullstol,
- kylskåpet finns placerat på golvet under spisplattan - alltså oanvändbart
- spisplattan har endast två plattor liggande bakom varandra - alltså bara den ena är nåbar för person i rullstol
- ugn saknas
- det finns ingen plats att placera en mikrovågsugn på

Utrymme för måltider

- Här finns ingen plats för utrymme för måltider

Förvaring:

- Här finns ett tillgängligt städsåp
- ingen tillgänglig förvaring finns.
- Garderobssåp 6M otillgängligt

- stång för ytterkläder otillgängligt.

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet

Styrelsen, gm

Lars Hagström, ordförande

Kontaktuppgifter:

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet

c/o Lars Hagström

Sunnanväg 2p

222 26 Lund

E.post: lars.hagstrom1@comhem.se

Mai Almén, medlem i FÖR

Arkitekt,

sakkunnig i tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar,

representerar Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet i olika
standardiseringsgrupper

Skarpskyttevägen 12 a

226 42 Lund

Tel: 070 321 33 24

e-post: almen@hinderfridesign.se